

Како је пљачкан Народни музеј у Београду: Украли чак и јатаган Карађорђа!

Од видеоа
- 17. октобра 2017.

Током Првог светског рата драгоцени експонати страдали од првих граната, а касније их пљачкала и аустроугарска војска

“Био бих најсрећнији кад би се могло доказати да су аустроугарски и немачки археолози учинили све да се сачувају објекти несрећног Народног музеја у Београду, на који су при првом ноћном нападу пале гранате из топова... Аустроугарска војска је, у Митровици на Косову, запленила сву имовину Народног музеја. Ни варвари не би горе руковали имовином једног музеја, а разбојници и пљачкаши имали би више поштовања према традицији и успомени на великане витешког српског народа из тако давне прошлости.”

Ово је професор **Милоје Васић**, управник Народног музеја у ратним годинама, написао 1921. **Петру Кнолу**, аустријском владином саветнику, о страдању нашег наслеђа у Првом светском рату.

Тај вандализам је тема изложбе **„Разарањем непобеђено“**, коју је у оквиру манифестације **„Музеји Србије, десет дана од 10 до 10“**, приредио Народни музеј у Музеју Вука и Доситеја.

Аутори изложбе **Јован Митровић** и **Александар Бадовић** причају страшну причу о бомбардовању зграде Музеја када су уништени и делови драгоцене баштине, али и храбрим људима који су из рушевина спасавали крхотине културних добара припремајући их за евакуацију.

– Музеј се у то време налазио у кућама уз Капетан Мишино здање, које је Министарство откупило од трговца Мише Анастасијевића и браће Величковић – прича нам Јован Митровић.

– У приземљу велике куће налазиле су се класичне старине, средњовековни и старосрпски предмети, док је на спрату била галерија слика. Имао је значајну збирку италијанских сликара, као и дела **Ђорђа Крстића, Петра Убавкића, Владислава Тителбаха, Катарине Ивановић и Димитрија Аврамовића.**

Ту је била и заоставштина **Вука Караџића** – лични и породични предмети, уметничка заоставштина, прва издања његових књига... У приземљу мање куће биле су собе кнеза Милоша и Југословенска галерија, а спрат је био посвећен Првом и Другом српском устанку.

Када је почео рат, међу првим погођеним зградама током гранатирања Београда била су здања Београдског универзитета и Народног музеја на Краљевом, данас Студентском тргу. Наводно, гађана је зграда Универзитета, јер се у њој налазила радио-станица, а Народни музеј био је, тврдили су касније, колатерална штета. У Музеју нису очекивали да ће се то догодити. Материјал није био спакован, па су већ у првим месецима рата многи вредни експонати оштећени или трајно изгубљени.

– Оштећена је поклон-збирка грчких теракота **краља Милана Обреновића**, као и многе винчанске фигурине, преисторијске посуде, римско стакло, дела **Ђорђа Крстића, Петра Убавкића, Симеона Роксандића, Ђорђа и Паје Јовановића.** Златном и сребрном новцу из нумизматичког одељења изгубио се сваки траг – каже Бадовић.

– У условима свеопштег метежа, покушаји да се предмети евакуишу били су узалудни. Један део материјала пребачен је у зграду Управе фондова, данашњи Народни музеј и зграду Треће београдске гимназије.

Али, највише експоната остало је под рушевинама. Они су поново страдали у бомбардовању од 6. до 19. августа. Доста тога аустроугарски војници су опљачкали.

– Почетком 1915. професор **Милоје Васић**, тадашњи управник Музеја, задужио је службеника **Анту Мудровчића** да организује паковање. Срећа је била да је он био „момак за све“ у Музеју, па је тај посао обавио беспрекорно, као и 1914, када је спасавао предмете из полуразорених музејских зграда – прича управников потомак археолог **др Милоје Р. Васић**.

Мудровчић је из рушевина разорених музејских здања сам спасавао оно што се спасти могло. Рат је дочекао у Музеју, где је у гостинској соби на првом спрату становао са породицом. Оштећене предмете сам је спаковао у дрвене сандуке.

Ти сандуци су 1915. са српском војском и народом кренули у Скопље. Тамо нису стигли. Отварали су се нови фронтови, па је донета одлука да се склоне у Косовску Митровицу.

Прича из Београда се поновила. Експонати су вађени из раскованих сандука. Материјал се развлачио на разне стране. Толико далеко је стигао да је **после рата откривено Карађорђево оружје: јатаган, потпрашница, кубура и фишеклија – у Загребу.**

Аустроугарска војска убрзо је запленила драгоцени товар у Косовској Митровици. Одлучено је да се све врати у Београд.

– Највеће отимање догодило се после повратка материјала – каже Васић.

– Главни заговорник враћања нашег националног блага у Београд био је капетан **Коста Херман**, бивши управник Земаљског музеја у Сарајеву, а у време рата помоћник царско краљевског комесара Војног генералног гувернмана у Србији. Помагао му је **Иван Ковачић**, управник свих институција културе у Београду под окупацијом. Одлучено је да се материјал смести у бараку у дворишту царинарнице на Сави.

Почетком марта 1916. фондуси Народног музеја пребачени су у зграду Врачарске штедионице на углу Краља Милана и Кнеза Милоша.

За распакивање, преглед и попис српске баштине били су задужени сликар **Урош Предић**, историчар уметности **Божидар Николајевић**, наставник и **ујак Надежде Петровић – Светозар Зорић**, професор германистике **Владимир Малина**, управник Етнографског музеја **Сима Тројановић** и, наравно, **Мудровчић**.

– Пописивачи су констатовали да су сандуци са музејским предметима насилно отворани и да су из Косовске Митровице дошли веома оштећени
– каже Јован Митровић.

– Указали су на пљачку сандука у којима се налазила нумизматичка збирка и збирка медаља.

Мајор **Иван Ковачић** и подофицир **Јозеф Енгел** за то су оптужили српску војску. Али на основу грађе која се чува у Народном музеју, **најодговорнији за девастацију наших колекција су капетан Херман и Иван Ковачић. Мудровчић их директно сумњичи да су насилно отворали музејску касу са највећим вредностима које је музеј поседовао. После рата у Ковачићевом стану у Загребу нађен је већи број дрвених сандука са предметима државног инвентара Краљевине Србије. За своја недела кривично је одговарао.**

Кличевачки идол

Прва граната с аустријског ментора, која је пала кобне ноћи, погодила је орман у коме се налазио и чувени **Кличевачки идол** и разбила све предмете у њему. Иако је тада већим делом уништен, Кличевачки идол и даље је важна тема за познате светске археологе. Фигурина пронађена у селу Кличевац, код Пожаревца, потиче из средњег бронзаног доба (15-13. век п.н.е.) и представља јединствен налаз.

- Кличевачки идол је до данас остао импресиван симбол, али и вечна инспирација у научним и псеудонаучним круговима – каже Јован Митровић.
- Идол је тумачен и као Богиња мајка, пратилац на путу у загробни живот или само симбол загробног живота.

Застрашујући списак

- Током пописа и сређивања нумизматичке збирке срели смо се са два руком писана списка у којима су били пописани остаци збирке пре Првог светског рата – каже Милоје Васић.
- Ти остаци били су у папирним омотима на којима је само писало колико комада новца садрже. Ово показује небригу аустријских власти према нашем музејском материјалу. Само је мали део новца могао бити идентификован.

Деловало је застрашујуће. Сви златни и драгоценији примерци сребрног и бронзаног новца су недостајали, јер нумизматика, без добрих описа и фотографија, нема име власника и најлакше се може продавати.

ИЗВОР ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ